

חבצע חמץ בצומת מסובים

יעברו כנראה עוד שנים לא מעטות עד שהשם 'פארק אריאל שרון' יחליף את 'חירייה' – הר הזבל המפורסם במדינה שקיבל את שמו מהכפר הערבי שעל חורבותיו נבנה. לתל – שכבר לא מדיף ריח רע – היסטוריה ארוכה, שראשיתה בעיר בני ברק של התנ"ך ושל חז"ל והמשכה בקרבות מלחמת השחרור

כשחכמינו ישבו מסובים בבני ברק זה לא בדיוק היה בשטיבלך של איצקוביץ', אבל גם לא ממש רחוק משם. אם נדייק מבחינה גאוגרפית, בני ברק הקדומה שבה גר רבי עקיבא שוכנת שמונה קילומטרים דרומית לעיר של היום, עמוק בתחומי פארק אריאל שרון המוכר לרובכם בשם המלבב 'חירייה'. כן, קשה להאמין, אבל העיר שהייתה לסמל ל"ארץ זבת חלב ודבש", שתוארה בתלמוד כמקום שבו חלב עזים מתערבב במתיקות התאנים (כתובות קיא:), סיימה את חייה בצל הר אשפה ענק.

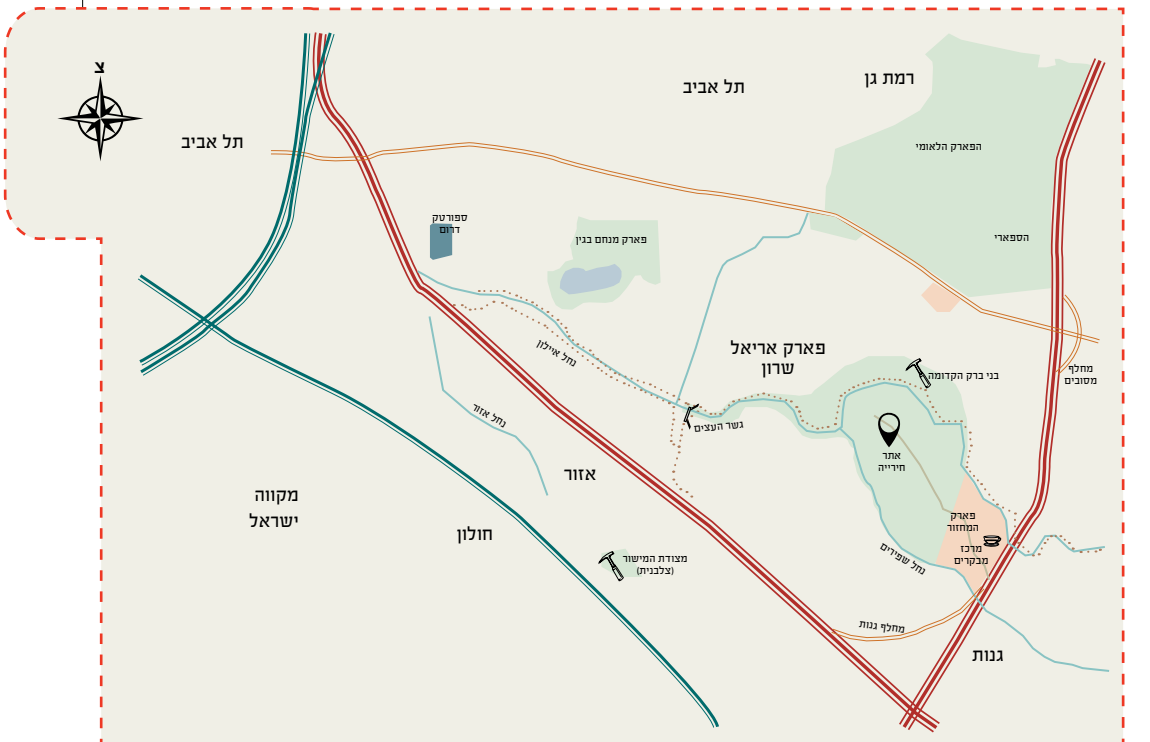
בין פלשת לפוניביז'

התל העתיק זוהה בחפירה ארכאולוגית כבני ברק

הקדומה בין השאר בזכות מצודה צלבנית סמוכה בשם 'בומברק'. גם הכפר הערבי חירייה, אֵלֵלָה ירחמו, ששכן במקום ענה בראשית ימיו לשם 'אֶבְרָן אֶבְרָק'. אם נלך ממש אחורה, הרי שמאות רבות של שנים לפני חכמינו המסובים, עם תום תקופת השופטים וראשית תקופת הברזל, כבר שכנה במקום העיר הפלשתית בני ברק שהייתה בנחלת שבט דן:

לְמִטָּה בְּנֵי דָן לְמִשְׁפַּחְתָּם יָצָא תְּגוּרֵל הַשְּׂבִיעִי וַיְהִי גְבוּל נַחֲלָתָם ... וַיְהִי וּבְנֵי בָרָק וְגַת רְמוּן ... עַם הַגְּבוּל מוֹל יָפוֹ (יהושע י"ט, מ"מ"ו).

בני ברק המעטירה תוארה לימים במנסרת סנחריב

בשם 'בְּנֵי־בָרָק' כאחת הערים שזכו לביקור מלכותי קטלני:

בהמשך מסעי צרתי על בית דגון, יפו, בני ברק, אוזה, ערי צדקא שלא מיהר לכרוע לרגליי, כבשתי [אותן] ונשאתי את שללן (תולדות עם ישראל בימי בית ראשון, כרך ד', בעריכת עודד בוסתנאי, עמ' 73).

סוף טוב הכל טוב. בימי הבית השני הפכה בני ברק לעיר יהודית וסניפים ראשונים של פוניבוז' החלו לצוץ בה, או לכל הפחות כבר יצא שמעה של העיר למרחוק בשל גדולי הדור ההדורים שדרו בה, בית המרחץ המפואר שהוקם בעיר והאדמות הפוריות שבהן התברכה. גם הלוקיישן היה מושלם – מקום מרכזי על אם הדרך בין נמל יפו לירושלים. בסופו של דבר המיקום האטרקטיבי גם עמד בעוכריה של בני ברק במהלך הדורות בכל עת שהארץ נכבשה, ולבסוף בשלב החיפושים של אגף התברואה אחר מקום להיפטר בו מערמות הזבל שמייצרת תל אביב רבתי.

אז מה בעצם נשאר היום מבני ברק העתיקה? למען האמת לא הרבה. בשנות השבעים נחשפו במקום ממצאים דלים ביותר, כנראה בשל התנכלות עיקשת

לעתיקות שגרמו טרקטורים חקלאיים. ב־2005 נערכה חפירה רצינית לקראת הנחת קו מים ופיתוח אזורי, אך גם אז העלו החופרים חרס או שניים בדמות קיר עתיק אחד במצב שימור גרוע, פריטים אחדים מהתקופה הפרסית והרבה שום דבר מתקופות מאוחרות יותר. למעשה, כל שאפשר למצוא היום בשטח לזכר הימים ההם הוא מחלף עמוס במיוחד בשם מסובים, השוכן מאות מטרים בלבד מהתל הרל והרעוע. המחווננים מבין קוראינו ניחשו כבר בוודאי שהמחלף זכה לשמו עקב אירועי אותו ליל סדר מצוטט להפליא שמשפיע על ליל הסדר שלנו עד עצם היום הזה.

חבצע חמץ

בנקודה זו יכולנו לקבור את הקשר ההדוק בין בני ברק לחג הפסח תחת ערמת פסולת אימתנית, אלא שקרבות מלחמת העצמאות הפכו את קצרת הסדר על פיה והניחו לפתחנו הממתין לאליהו את 'מבצע חמץ'.

המבצע ההיסטורי התרחש בדיוק שם בחג הפסח תש"ח, פחות מחודש לפני עזיבת הבריטים את הארץ, ומטרתו הייתה לכתר את יפו הערבית ולנתק אותה ממקורות אספקה ותחמושת. יפו

עד לפני פחות מעשרים שנה הייתה חירייה שם נרדף לריח רע ולמפגע תברואתי, ואילו כיום הפארק הירוק ומרכז המבקרים הם סמל לקיימות ולמחזור. מראה כללי של הפארק צילום: ישראל פלד

ארזתם לבד?

- ✓ 'קפה חירייה' בפארק אריאל שרון, המופעל על ידי בני נוער בסיכון, מבוסס על רעיונות סביבתיים כמו צמצום פסולת, מחזור, שימוש בכלים רב פעמיים או מתכלים וקומפוסט.
- ✓ אחד הנזקים הגדולים של הר האשפה, שאותו לא ניתן יהיה לעצור בקרוב, הוא חלחול מיצי ובל למערך הניקוז של נחל איילון הסמוך. מומחים משערים כי הנחל יישאר מזוהם עוד שנים רבות.
- ✓ תכנית מעניינת שעתידיה לקום בשטח הפארק היא 'אגם חירום' שנועד למנוע הצפה של השכונות הדרומיות בתל אביב בעת שיטפון בנחל איילון. הכוונה היא ליצור אזור הצפה גדול בשטח הפארק שיוכל לקלוט 550 קוב בשנייה. אם התכנית תתממש, אפשר יהיה לצמצם את רוחב תעלת הנחל העוברת היום בין נתיבי איילון ולהוסיף במקומה מסילת רכבת רביעית.

הקש ששבר את גב הגמל היה המוני ציפורים שנמשכו לפסולת האורגנית והפכו סכנה ממשית עבור מטוסים הנוחתים בנתב"ג

שביעי של פסח, בתום יומיים של קרבות עקובים מדם. בהלת ערביי יפו גרמה לצבא ההצלה הערבי שנשלח במיוחד מהצפון לנוס על נפשו דרך הים והעיר הייתה כמרקחה. תוך פחות משבועיים עזבו את יפו רוב תושביה הערבים – כשבעים אלף נפש – מה שהביא לכך שבד' באייר, עם עזיבת הכוחות הבריטיים את העיר ערב הכרות העצמאות, חתמו מנהיגיה הערבים על הסכם כניעה עם ההגנה.

פארק אריאל שרון

כשמביטים במפת השטח בתש"ח קצת קשה להבין מה הקשר שלה לימינו: שכונת כפר שלם התל אביבית תפסה את מקום הכפר סלמה; אור יהודה יושבת על חורבות הכפר סאקיה; כפר עאנה הוא היום נוה מונוסון; יהודיה הפכה ליהודה יאזור היא אזור וספאריה היא צפריה הסמוכה לכפר חב"ה.

על חלק משטח הכפר הענק חירייה הוקמה אחרי המלחמה מעברת חירייה, שנקראה באופן רשמי 'כפר המסובים'. לאחר פירוקה חילקה מדינת ישראל את

לא נכללה בשטח המדינה היהודית העתידית אלא נועדה להיות מובלעת ערבית בשטח. הבריטים הגנו עליה בעוז, ולכן הוחלט בשלב ההוא 'למכור' בינתיים את יפו לגויים אך לבער היטב את 'החמץ' בדמות הכפרים הערביים העוינים שמסביבה. על הכוונה עמדו בעיקר הכפרים חירייה, סאקיה וסלמה שחלשו על דרכים ראשיות, והכפר הדרומי יותר יאזור, שיושביו צלפו ללא הרף על מקווה ישראל ועל חולון.

המבצע היה מלוטש ומתוכנן היטב וכלל 18 כוחות משנה מחטיבות אלכסנדרוני, קריית וגבעתי. רק רמבו היה חסר שם כדי להפוך את המבצע כולו בסיס לתסריט הוליוודי עתיר תקציב. בליל י"ט בניסן תש"ח (27.4.1948) יצאו אנשי אלכסנדרוני מכפר אזור ופינו חרש שדה מוקשים שטמנו אויבינו תחת תל ליטוינסקי, הלוא הוא תל השומר. עם הסרת המוקש האחרון נע הכוח במהירות לכיוון הכפרים המנומנמים והפתיע אותם בארוחת לילה מפנקת שהניסה אותם בבהלה לכל עבה. בחלק מהמקומות נתקל הכוח בהתנגדות עזה שגבתה מחיר דמים כבד, ובאחרים עשה הפחד את שלו. כך או כך, עם אור ראשון היו הכפרים חירייה, סאקיה וכפר עאנה בידניו. כיתור יפו וכיבוש הכפרים שבדרך הושלם בערב

חודיעין שלום

מה יש לנו כאן?

מפעל מחזור, מרכז מבקרים ופארק טבע

הפארק פתוח בכל שעות היום מתחם ההר ומרכז המבקרים פתוחים בין השעות 09:00-15:30 בתאום מראש 03-7398999
www.parksharon.co.il
הכניסה ללא תשלום
סיורים מודרכים בתשלום

מה לאכול?

קפה חירייה

✓ המרכז לחינוך סביבתי חירייה
כשר חלבי, 03-7398999
✓ **ארומה** העלייה השנייה 43 אזור
כשר חלבי ובשרי, 03-5509024
✓ **סמרקנד** יחזקאל קזז 18 אור יהודה
כשר בשרי, 03-5333448

עוד באזור

✓ **הספארי** שדרות הצבי 1 רמת גן
03-6320222
✓ **פארק מנחם בגין** (פארק דרום)
איתן לבני, 03-7300111

הגו מספק את כל האנרגיה למפעל 'אופיס טקסטיל' שבאזור, אז מי אמר שלכסף אין ריח? כך שאם אתם לא מפתחים מקצת פסולת, הצטרפו ל-125 אלף האנשים מהארץ ומהעולם המבקרים מדי שנה במרכז לחינוך סביבתי הפועל במבנה ההיסטורי של מפעל הקומפוסט הראשון בישראל. ■

השטח בנדיבות בין רמת גן, רמת אפעל, כפר המכביה, הספארי ואוניברסיטת בר אילן. בלב הכפר, במקום שבו עמדה פעם המכולת, הוקם לימים צומת מסובים, וכך התור לחלב הוחלף בתור לרמזור. חדי עין יכולים עדיין לראות פה ושם בתים נטושים של הכפר חירייה, שארית הפלטה שנותרה סמוך לתחנת הדלק על דרך לוד.

לא פלא שבנסיבות כאלה הפך השטח שנשאר למזבלה גדולה, ואפשר שכך היה נותר לנצח, אלא שעשרים מיליון מטרים מעוקבים של פסולת שנערמו לגובה שישים מטר החלו לתת את אותותיהם בסביבה. הזבל תסס ופלט גז מתאן שגרם לשרפות, וכיסוי האשפה בכמויות אדמה גדולות עצר אמנם את השרפות אך לא את הריח הנורא שהפך למפגע תברואתי והוריד את ערך הנדל"ן באזור הסמוכה. הקש ששבר את גב הגמל היה המוני ציפורים שנמשכו לפסולת האורגנית, פצחו במסיבות חשק המוניות בשמים שמעל התל והפכו סכנה ממשית עבור מטוסים שנחתו בנתב"ג הסמוך.

בקיץ תשנ"ח (1998) הופסקה סופית הטמנת הפסולת במקום וכרישי הנדל"ן כבר עמדו להוטים בפתח, אלא ששר התשתיות אריאל שרון דחף את ממשלת ישראל להקצות את 8,000 הדונם היקרים ביותר בארץ לפארק תיירותי שלצדו שדות חקלאות בלבד. שבע שנים לקח לגבש ולאשר את התכנית, ועוד שנתיים כדי לקבוע שהפארק ייקרא על שמו של אריאל שרון – מי שבוכותו נולדה הריאה הירוקה הזאת. מה חבל שהוא לא יכול היה להגיע לטקס הממלכתי המרגש של קריאת השם בתשס"ז, שכן שכב אז בתרדמת בבית החולים.

פארק אריאל שרון מהווה היום פנינת נוף וטבע לאורך אגן נחל איילון והוא כולל שבילי אופניים ופינות חמד. בחלק המרכזי של הפארק, לצד הר האשפה, הוקם מרכז מחזור ענק המשתרע על פני 600 דונם. מטרת המרכז לצמצם את כמויות הפסולת באמצעות גריסת גזם לצורך חיפוי קרקעות חקלאיות ופארקים; טיפול ייחודי בפסולת בניין לשימוש חוזר; ובידוד חומר אורגני והפיכתו לבוצה, למים ולביוגז המשמש להפקת אנרגיה ירוקה. אחת ההפתעות הגדולות במקום היא מערכת של 84 בארות לקידוח גז מתאן הנפלט מהתפרקות האשפה במעבה ההר.